

rentment semblaria correspondre a *DATU. Ara bé, és fàcil de concebre que un DADU es canviés en *DATU per ser aquesta una terminació més estesa i per confusió amb el participi de DARE, però el canvi en sentit oposat seria inexplicable. No sols l'italià literari presenta una -d-, sinó que les formes dels diversos dialectes italians exigeixen clarament i unànimement aquesta mateixa consonant com a originària: el pavès *dad* va amb *broeud*, *noeud*, *riüd*, *ciod*, *vid*, paraules, totes, amb -d- llatina o toscana, no pas amb *lo* LATUS o amb -à -ATU (*pra*, *bugà*); el mantuà *da* va amb *mo*, *spe*, *ciò*, *nu*, *cru*, *ni*, mentre que la -x- intervocàlica es conserva normalment en aquest dialecte i els casos de desaparició només hi són esporàdics (Battisti, *BhZRPb*. xxxviii, 137); en el mateix sentit es poden allegar el calabr. *dadiciellu*, el napol. *dale*, Cerignola *däle*, sic. *lalu*; antigament a Nàpols es deia *dadu* (ex. napolità de *dadu* en Du C.).

El cat. *dau*, amb la seva -u < -v, no pot oferir lloc a cap dubte: és com *grau*, *brou*, *mou*, *niu*, *bereu*, *guau*, *peu*, *llou*, etc., inútil repetir ací les explicacions que vaig creure útil de donar en el DCEC, pensant en lectors no familiars amb la nostra llengua (veg. si es vol allí la nota 1). El fr. *dé*, el logud. *dadu* i el cast. *dado*, no tenim ni la més lleu raó per dubtar que coincideixin amb la base de tota Itàlia i del nostre domini, car igual s'expliquen per -v- que per -r-.

D'altra banda és veritat que l'oc. *dat*, que ja és freqüent a l'Edat Mitjana, i avui confirmat pels dialectes moderns que distingeixen -r- de -d' (Girona, Bearn i Tolosa)¹ correspon a -TU (cf. *gra*, *ga*, *ni*, *pe*, *cru*), i també el port. *dado* i l'engad. *det* (*dat*) serien favorables a aquesta base. Val a dir que en aquest sentit les indicacions són menys rotundes, car en llengua d'oc no manquen pas les formes com *grat* (GRADUS), *nut*, *cru*, i el representant de NÜDUS és sempre *nut*, *nuda*; i també en portuguès trobem *vado* i *grado* al costat de *vau*, *grau*.

De tota manera és visible que el conjunt de les formes romàniques suposa una base *DADU; i el detall dels fets es pot conciliar admetent que quan en aquests darrers idiomes -ADU es trobava en l'etapa -adu, enfront de -ATU > -adu, el nostre mot *dadu* hi va passar a *dadu* per influència del participi DATUS i de la freqüentíssima terminació participial -ATUS en general, de la mateixa manera que oc. ant. *nut*, *nuda*, s'explica per una invasió de la freqüent terminació -ÜTUS; seria, en canvi, molt difícil o impossible d'explicar com *dadu* pogué canviar la seva *d* en *đ*, prenent una terminació tan rara. I si es tracta d'una paraula d'origen oriental, no queda cap dificultat a explicar la discrepància fonètica. S'imposa postular, per tant, una base *DADU i reconèixer que el mot no és d'origen llatí ni romànic. Tesi que ja vaig sostenir en el DCEC i que va ser acceptada pels romanistes més coneixedors dels fets italians, occitans, catalans i orientals.²

En conclusió, s'imposa rebutjar la vella etimologia, encara mantinguda per alguns, i que altrament és ben dèbil des de tots els punts de vista. Remunta als temps heroics de l'etimologia romanística; i el mateix

Diez, *Wb.*, 116, en proposar-la ho feia amb dubte: que podia venir del ll. DARE en frases com DARE AD TERRAM 'tirar per terra', d'on *llançar els daus'; Schuchardt, *Libl.* VIII, 22, ja va observar que aquesta etimologia era completament incerta, Moll (*AlcM*) l'acull amb fort escepticisme; M-Lübke (*REW*, 2486), Wartburg (*FEW* III, 20) i Gamillscheg (*EWFS*), segueixen dubtant, però sense aportar-hi nou suport; el que intenta dur-li Bloch no val res, i es funda, com detallo en el DCEC, en una dada suposada sense confirmació, que sembla deguda a un malentès (veg. la nota 2 del DCEC).

Ja Gòlius, Mtz. Marina i Sousa van suposar que el nostre mot podia venir de l'àrab *dad*; i en efecte aquest sí que és un mot generalment conegut (Lane, 862) i ja documentat per Djauharí, el filòleg irani que compilà el més antic diccionari extens de la llengua aràbiga (a. 1004); i per una munió de lexicògrafs de l'àrab clàssic, amb el sentit de 'joc', 'diversió' i 'frivolitat'. El mot no consta documentat en l'àrab d'Espanya, i avui sembla estar antiquat en la major part dels parlars aràbics africans.³ Però això no és una objecció essent un mot generalment conegut en la llengua clàssica i viu encara en alguns llocs com a aràbic.

D'altra banda, que aquest mot va concretar el significat en el de 'dau' en tenim proves ja en les llengües orientals: aquest és el sentit de *dād* o *dadd* no sols en l'àrab del Marroc sinó també en el de Palestina (dicc. dels franciscans, citat per Lerchundi). Ara bé amb el mateix significat s'usa el persa *dadān*, que també vol dir 'joc' i 'cosa ridícula', junt amb una altra forma persa *dadā* 'joc'; el mateix diccionari persa de Steingass registra *dād-bāzi* 'joc que es juga amb daus' (p. 494b) i *neza dādan* «to play with javelins or spears before engaging in fight» (p. 1442a, de *neza* «a short spear»). Sens dubte convé que els orientalistes acabin de posar en clar d'on prové el mot i en primer lloc si és préstec de l'irani a l'àrab o manlleu d'aquell a aquest.⁴

El que podem donar des d'ara com a bastant cert és que de tota manera en romànic és un mot d'origen oriental, i molt antic; com ho són també ATZAR (de l'àrab, originàriament 'joc de daus') i BASA (iranisme parent d'aquell *dād-bāzi*). Que un mot d'origen aràbic amb -d- intervocàlica entrés a temps per a tornar encara fricativa la consonant (i fins assibilar-la) és el que veiem en *SOSA* (< *sayda*). Tanmateix aquí hem d'admetre que no és un arabisme que pogués entrar en la Romània arran de la invasió musulmana d'Espanya: està massa arrelat en totes les llengües romàniques i des dels orígens de cada una d'elles (oc. *dat*, ja en Marcabré i Ventadorn, fr. *dé* també des del S. XII, Garnier de Pont-Ste-Maxence), i el fr. *dé* amb la seva *é* < A suposa la presència en el Nord de França des dels temps merovingis, i l'absència del mot aràbic en les fonts hispanoaràbigues i la major part de les magrebines, també són més favorables a una propagació directa sense passar per l'àrab.

De tota manera, com a lingüistes no especialitzats.